

2022-12-13

Diarienummer: 22-515

Mattias Svanold

073-644 55 24

Mattias.svanold@bredbandsforum.se

Bredbandsutbyggnad och tillståndsgivande statliga myndigheter – en kartläggning

Innehåll

1. Bakgrund och sammanfattning	2
Syfte och metod	2
Avgränsning	2
Sammanfattande slutsatser	3
2. Tillståndsgivande statliga myndigheter	5
Trafikverket	5
Lantmäteriet	8
Länsstyrelserna	10
Försvarsmakten	11
3. Övriga tillståndsgivande myndigheter samt myndigheter vars agerande eller processer påverkar tillståndsgivarna	12
Sveriges kommuner	12
Sveriges regioner	12
Domstolsväsendet	12
Statens geologiska undersökningar	13
Riksarkivet	13
Riksantikvarieämbetet	14
Post- och telestyrelsen	14
Tillväxtverket	14
Jordbruksverket	14
Naturvårdsverket	14
Boverket	15
Regeringskansliet	15
Statliga bolag med markinnehav	15
Bilaga 1 Svarstabell enkäter	16

1. Bakgrund och sammanfattning

Tillståndsgivande statliga myndigheter har stora möjligheter att påverka tids- och kostnadseffektiviteten i förläggning av bredbandsinfrastruktur. I både nyutbyggnads- och förtätningsprojekt behöver marknadsaktörer ofta söka tillstånd från olika myndigheter på lokal, regional, och nationell nivå. De utmaningar som kan följa av utdragna eller otydliga tillståndprocesser har tidigare beskrivits av t.ex. Bredbandsforum, Post- och telestyrelsen och marknadsaktörer¹. Inom ramen för Bredbandsforums arbete med att formulera en färdplan för måluppfyllnad 2025² har Bredbandsforums kansli undersökt marknadsaktörernas syn på nuläget.

Syfte och metod

Denna rapport syftar till att beskriva hur tillståndsgivande statliga myndigheters hantering av ledningsärenden uppfattas av ett representativt urval av Sveriges marknadsaktörer år 2022. Myndigheterna beskrivs utifrån vilken roll de spelar vad gäller tillståndsgivning för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur, följt av Bredbandsforums kanslis sammanställning av marknadsaktörernas perspektiv. Beskrivningen av myndigheternas roller är främst inhämtad från tidigare arbeten på området³. Kansliets beskrivning av nuläget bygger på två enkäter med totalt 60 respondenter, ca 50 fördjupande intervjuer med lokala och nationella marknadsaktörer⁴ samt arbetsmöten med de marknadsaktörer som är representerade i Bredbandsforums styrgrupp⁵. Diskussionerna har gett en indikation på marknadsaktörernas nuvarande uppfattning om olika aspekter av tillståndsgivande statliga myndigheters hantering av ledningsärenden för elektroniska kommunikationer. De har även visat hur vissa mer komplexa ärenden kan fördröjas av att flera olika myndigheter involveras i handläggningen. Därför innehåller detta dokument även en beskrivning av myndigheter som inte direkt handlägger ledningsärenden, men vars riktlinjer, beslut och processer kan ha påverkan på andra myndigheters hantering.

Avgränsning

Denna kartläggning har fokuserat på tillståndsgivning för den typ av ledningsärenden som kan bidra till att regeringens bredbandsmål för år 2025 uppnås. Det vill säga de konkreta mål som rör utbyggnad till hushåll, företag och fastigheter. Kartläggningen kan inte till fullo anses beskriva nuläget för tillståndsgivning avseende utbyggnad av infrastruktur för exempelvis mobilt bredband, även om ämnet diskuteras under vissa rubriker.

¹ Se exempelvis utmaningsområde 4 ”samverkan” i slutrapporten från Bredbandsforums Nystartsgrupp (2017), PTS-ER-2018:13 ”Kartläggning av hinder för utbyggnad av fast och mobilt bredband och förslag till hur processer kan effektiviseras”, och Global Connect/ IP-Onlys ”Kvalitetsrapport 2018”

² bredbandsforum.se/nyheter/bredbandsforum-fokuserar-paa-maaluppfyllelse-2025/

³ PTS-ER-2018:13

⁴ Lokala aktörer avser exempelvis stadsnät, fiberföreningar eller regionala samverkansbolag. Nationella aktörer avser nätägare och operatörer med verksamhet över hela landet.

⁵ bredbandsforum.se/om-bredbandsforum/bredbandsforums-styrgrupp

Många marknadsaktörer lyfter i intervjuer och diskussioner kommunernas centrala roller för bredbandsutbyggnaden – som exempelvis tillståndsgivare, markägare, användare eller finansiär. Kommunernas och regionernas betydelse för bredbandsutbyggnaden är allmänt känd och har redan beskrivits i ett flertal tidigare undersökningar och rapporter från både Bredbandsforum och Post- och telestyrelsen⁶. De förslag och rekommendationer som lämnats i dessa tidigare rapporter om hur kommuner och regioner kan agera för att främja en marknadsdriven utbyggnad av bredbandsinfrastruktur är enligt marknadsaktörerna fortfarande mycket relevanta.

De tillståndsgivande myndigheter som diskuteras i denna rapport har inte intervjuats eller erbjudits möjlighet att reagera på den beskrivning av nuläget som marknadsaktörerna ger uttryck för. Bredbandsforum lämnar inte några rekommendationer eller förslag till fortsatt arbete i denna rapport utan återkommer med sådana i slutrapporten *färdplan för måluppfyllnad 2025*.

Sammanfattande slutsatser

Nuläget ur marknadsaktörernas perspektiv kan förenklat sammanfattas i följande slutsatser:

- Majoriteten av lokala och nationella aktörer på den svenska bredbandsmarknaden anser att tillståndsgivande myndigheters hantering av bredbandsärenden fortsatt är en strategiskt viktig fråga för bredbandsutbyggnaden. Aktörerna efterlyser ett aktivt arbete från regeringen i att främja förbättringar vad gäller exempelvis handläggningstider eller rutiner för samarbete och samordning i komplexa ledningsärenden.
- Ett återkommande budskap i Bredbandsforums intervjuer med marknadsaktörer är att man anser att de flesta myndigheters handläggning och processer utvecklats i en positiv riktning de senaste åren, men att det fortfarande finns förbättringspotential.
- Trafikverket är den myndighet som i dagsläget har störst påverkan på bredbandsutbyggnaden enligt marknadsaktörerna. En majoritet menar att Trafikverket i dagsläget har sådana handläggningstider att det riskerar att påverka utbyggnaden negativt.
- Samtidigt visar både Trafikverkets egen rapportering av sin handläggning av ledningsärenden och Bredbandsforums intervjuer att lagkravet om 4 månader för handläggning av ärenden åtföljs.
- En fjärdedel av marknadsaktörerna redogör för ett missnöje med Lantmäteriets handläggningstider. Särskilt de som mer regelmässigt använder verktyget ledningsrätt i pågående utbyggnads- och förtätningsprojekt. En majoritet av lokala aktörer använder dock sällan eller aldrig detta instrument, vilket motiveras exempelvis med att det upplevs som onödigt eller att kostnaderna är för höga.

⁶ Se exempelvis PTS-ER-2018:13, PTS-ER-2018:20 och vägledningen *Kommunernas roll på Bredbandsmarknaden* eller slutrapport från Bredbandsforums arbetsgrupp *Kommungruppen för samverkan och processer på kommunal nivå* DNR 18-7647 (2018)

- Närmare hälften av marknadsaktörerna anger att de upplever problem på grund av Länsstyrelsernas handläggningstider. Nationella aktörer anser att rutiner, handläggningstider och transparens kan skilja sig åt mellan olika länsstyrelser på ett omotiverat sätt.
- Bortsett från handläggningstiderna är marknadsaktörerna generellt sett nöjda med hur de tillståndsgivande statliga myndigheterna hanterar ledningsärenden. Marknadsaktörerna får oftast den markåtkomst de efterfrågat, och upplever inte problem på grund av exempelvis för många avslag. Nationella aktörer anser dock att det fortfarande finns en förbättringspotential i specifika fall, som exempelvis att Trafikverkets handläggare kunde vara mer konsekventa i hur alternativa förläggningssätt och avsteg från standardvillkor hanteras.
- Försvarsmakten sticker dock ut vad gäller frågan om marknadsaktörerna upplever problem på grund av avslag på ledningsärenden. En mindre andel lokala och samtliga nationella marknadsaktörer svarar att de upplever problem i dagsläget på grund av att de inte får de tillstånd de behöver att förlägga infrastruktur av Försvarsmakten. Detta anses vara särskilt problematiskt vad gäller utbyggnad av sändarplatser för mobilt bredband.
- Denna kartläggning bekräftar att tillståndshantering i ledningsärenden för bredband är komplext, och en stor mängd tillståndsgivande statliga och icke-statliga myndigheter kan vara involverade i ett ärende eller ett projekt. Detta ställer stora krav på myndigheternas interna och externa samordning. De nationella marknadsaktörerna i synnerhet upplever att det saknas en tydlig och regelbunden uppföljning av myndigheternas förbättringsarbete och hur implementeringen av tidigare förslag och rekommendationer fortskrider.

2. Tillståndsgivande statliga myndigheter

Tidigare rapporter och undersökningar om tillståndsgivande myndigheter har ofta haft ett fokus på myndigheternas handläggningstider. Bredbandsforums kansli har i enkäter och telefonintervjuer därför gett denna fråga särskild uppmärksamhet. Utöver handläggningstider har undersökningen fokuserat på ämnen som avslag, transparens, kommunikation och förutsägbarhet. I Bredbandsforums kanslis intervjuer med marknadsaktörer angående statliga tillståndsgivande myndigheter diskuteras främst Trafikverket, Lantmäteriet, Länsstyrelserna och Försvarsmakten. De allra flesta aktörer möter några eller alla av dessa myndigheter periodvis i sitt löpande arbete med utbyggnad av bredbandsinfrastruktur. Marknadsaktörernas samtliga upplevda erfarenheter kan dock inte återberättas inom ramen för denna kartläggning. Nedan sammanfattas de erfarenheter som är mest relevanta för att uppnå syftet med denna undersökning.

Trafikverket

Trafikverket ger tillstånd⁷ att förlägga i vägområdet och mer sällan i järnvägsområdet. Att anlägga bredbandsnät längs med vägar eller att korsa vägar och järnvägar är en central del i att både ansluta slutanvändare och bygga ihop Sveriges bredbandsnät. Aktörerna ansöker oftast om tillstånd att förlägga ledningar i anslutning till innerslänt (släntfot), ytterslänt (släntrön), dikesbotten eller under vägen (genom borring eller tryckning)⁸. Samtidigt kan en markägare äga själva marken under eller i anslutning till vägen eller vägområdet, varför även andra markavtal krävs vid sådan förläggning.

Marknadsaktörerna ger en samstämmig bild av att tillståndsärenden mot TRV i dagsläget har en handläggningstid om ca 3 månader – ibland längre, sällan kortare. Det är en kraftig förbättring jämfört med åren 2016-2017, där handläggningstider om 7-8 månader eller ännu längre inte var ovanliga i ledningsärenden rörande väg och järnväg. Trafikverket fick 2018 ett regeringsuppdrag att se över sina processer och bedömningar⁹, och myndigheten redovisar själv en markant förbättring av sina handläggningstider som en följd av förbättringsarbeten¹⁰. Trafikverkets arbete med att se över sin organisation för handläggning av ledningsärenden¹¹ har uppenbarligen varit framgångsrikt. Även marknadsaktörerna har generellt sett förbättrat sina egna processer och kvaliteten på sina ansökningar enligt intervjuerna.

Lagkravet för Trafikverkets handläggningstid är fyra månader från inkommen ansökan till beslut. Både Trafikverkets egen rapportering av sin handläggning av ledningsärenden och Bredbandsforums intervjuer visar alltså att detta lagkrav följs. Bredbandsforum kan dock konstatera att en majoritet av marknadsaktörerna har en högre förväntan än vad lagen kräver på att handläggningstider blir kortare.

⁷ Enligt 44§ i väglagen

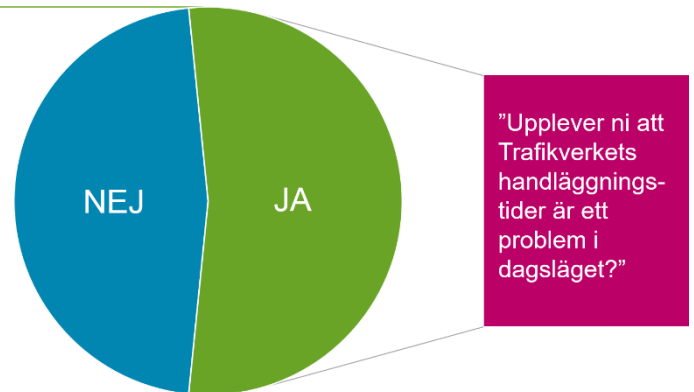
⁸ *Ledningsarbete inom det statliga vägområdet* TRV 2017:227

⁹ *Uppdrag att utreda användning av alternativa anläggningstekniker m.m. i syfte att främja utbyggnad av bredband i landsbygd* N2018/03397/D

¹⁰ TRV 2021/21961

¹¹ TRV 2018/64592

Figur 1. 53 procent av marknadsaktörerna upplever handläggningstider som ett problem i projekt där väg eller järnväg behöver följas eller korsas. Den stora majoriteten förklarar sitt svar med att följdeffekterna av att inte kunna prognostisera när besked kommer i ärendet kan vara mycket försvårande. Det kan exempelvis hindra en effektiv organisation av de egna resurserna eller innebära att man inte kan lämna tydliga besked till slutkund.

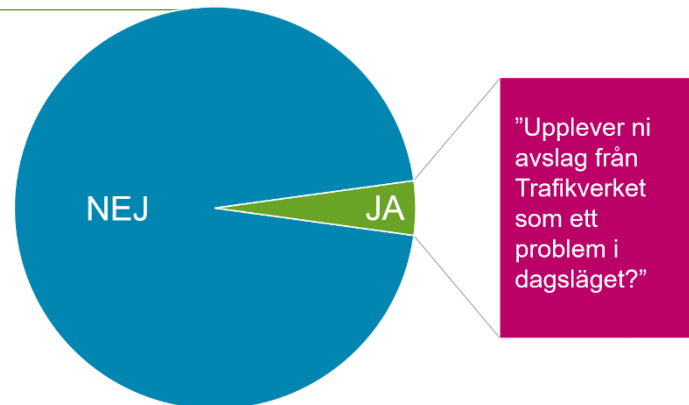

Undersökningen visar att Trafikverket är den statliga myndighet som i dagsläget har störst påverkan på bredbandsutbyggnaden enligt marknadsaktörerna. En majoritet menar att Trafikverket år 2022 har sådana handläggningstider att det riskerar påverka utbyggnaden negativt. Detta genom att projekt försenas eller affärer helt tappas av att marknadsaktören exempelvis inte kan ge en prognos till kund för när projektet kan genomföras.

Förväntansbilden på Trafikverkets handläggning skiljer sig kraftigt åt hos marknadsaktörerna. Många aktörer beskriver hur de blivit skickliga på att ”planera runt” exempelvis en förväntad handläggningstid om t ex 3-4 månader. Dessa aktörer upplever generellt sett inte att handläggningstiderna påverkar utbyggnadsprojekt negativt. Andra aktörer som förväntar sig liknande handläggningstider menar att de inte har möjligheter att ”planera runt”, på grund av exempelvis kortare grävsäsonger eller höga krav från kunder på ett snabbt anslutningsförfarande och är frustrerade över handläggningstiderna – trots att de håller sig inom lagens ramar. Andra marknadsaktörer redogör för en frustration när ärenden som de själva anser vara av en mycket enkel karaktär ändå tar lika lång tid att handlägga som mer komplicerade ärenden.

Vissa av de marknadsaktörer som enligt egen utsago är skickliga på att ”planera runt” handläggningstider uttrycker ändå en frustration över att det faktiska utfallet i tid inte går att förutspå, dvs att de upplever en bristande insyn i ärendekön. Ett ärende kan bli klart på en månad, och nästa på tre, vilket försvårar för aktören att lämna prognoser till kund. När ärendet väl lottats på en handläggare upplever dock nästan alla intervjuade marknadsaktörer att myndigheten generellt sett uppvisar en generellt hög kompetens, transparens och servicegrad i hanteringen av ärendet.

Figur 2. Fyra procent av aktörerna upplever att de inte får nödvändiga tillstånd de behöver i utbyggnadsprojekt. Vissa marknadsaktörer anger till och med Trafikverkets konsekventa bedömning i ledningsärenden som en anledning till frustration över handläggningstiden: "Ofta kan enkla ärenden som vi vet kommer att godkännas inom några dagar efter att de fått en handläggare ändå ta flera månader att få igenom"

Aktörer som är verksamma nationellt redogör för problem som lokala aktörer naturligt nog mer sällan möter. Så som att bedömningar i olika typer av ärenden där handläggningen sker lokalt kan vara inkonsekventa i olika delar av landet. Trafikverkets olika så kallade driftområden kan enligt marknadsaktörerna vara mer eller mindre samordnade i hanteringen av avvikande metoder, eller i avsteg från standardvillkor. En centralt placerad tillståndshandläggare kan bedöma ett avsteg i en anläggning som möjlig, medan den som sedan lokalt handlägger ärendet senare ger avslag, eller vice versa. Om ett centralt beslut tagits att vissa anläggningsmetoder kan tillåtas i teorin betyder det inte att det sedan i praktiken överhuvudtaget godkänns i en faktisk ansökan. Ett särskilt utvecklingsområde som lyfts av flera nationella marknadsaktörer är att Trafikverkets kartor över vägsträckor och vägplaner inte alltid är helt korrekta eller samordnade mellan olika verksamhetsgrenar. Ett konkret exempel är hur de kartor som används i ledningsärenden inte innehåller information om historiskt eller framtida underhåll, t ex angående dikning. Tillgång till äldre vägplaner kan ibland försvåras av en tung byråkratisk process som fördröjer ärendet ytterligare.

Trafikverkets nuvarande handläggningstider för nya ledningsärenden bekymrar dock inte majoriteten av de nationella marknadsaktörerna. De flesta har byggt upp en robust organisation som kan hantera tillståndsärenden med lång framförhållning. Däremot lyfter ett flertal de nuvarande handläggningstiderna för slutbesiktning som problematiska, då entreprenörer kan bli "inlåsta" i väntan på eventuella åtgärdskrav som ett resultat av besiktningen.

- *Slutsats: Trafikverket är den myndighet som i dagsläget har störst påverkan på bredbandsutbyggnaden enligt marknadsaktörerna. En majoritet menar att Trafikverket i dagsläget har sådana handläggningstider att det riskerar att påverka utbyggnaden negativt.*
- *Slutsats: Trafikverkets egen rapportering av sin handläggning av ledningsärenden och Bredbandsforums intervjuer visar att lagkravet om 4 månader för handläggning av ärenden åtföljs.*
- *Slutsats: Nationella marknadsaktörer är generellt sett mindre påverkade av Trafikverkets handläggningstider än lokala marknadsaktörer. Andra utvecklingsförslag angående myndighetens hantering av ledningsärenden ligger högre upp på agendan.*

Lantmäteriet

Enligt ledningsrättslagen¹² kan den som vill anlägga en ledning få en så kallad ledningsrätt, efter prövning av Lantmäterimyndigheten. En utfärdad Ledningsrätt innebär att nätbyggare kan anlägga ledning även utan markavtal. Lantmäteriet har sedan många år arbetat med att utveckla sin organisation i syfte att förkorta handläggningstider för ledningsrättsärenden¹³. Myndigheten arbetar efter en modell med geografisk indelning av handläggare och fördelning av ärenden.

En fjärdedel av marknadsaktörerna menar att de i dagsläget upplever problem på grund av Lantmäteriets handläggningstider – särskilt de som mer regelmässigt använder verktyget ledningsrätt i pågående utbyggnads- och förtätningsprojekt. De aktörer som istället använder ledningsrätt för att ersätta markavtal och servitut efter att projekt väl är slutförda kommunicerar att det inte spelar så stor roll hur långa handläggningstider är eller om de har insyn i ärendet.

Figur 3. 23 procent upplever i dagsläget Lantmäteriets handläggningstider som ett problem. Många marknadsaktörer poängterar dock att det i de flesta fall är själva processens utformning som leder till förseningar. Om exempelvis ett förrättningsbeslut överklagas och behöver prövas i domstol är tidsåtgången inte upp till Lantmäteriet.

Handläggning av en ledningsförrättning som gäller ledningar som ingår i elektroniska kommunikationsnät för allmänna ändamål får ta högst fyra månader¹⁴. Förrättningsbeslutet kan överklagas till domstol. Detta innebär att domstolsväsendet, som i många fall inte har möjlighet att kommunicera en konkret tidsram för när prövning kan ske, kan få en enorm påverkan på bredbandsutbyggnaden i ett område. Ledningsärenden som hanteras av Lantmäteriet är alltså mindre förutsägbara än exempelvis ärenden med Trafikverket som medpart.

Bredbandsforums intervjuer med marknadsaktörer visar att lagkravet på tidsgränsen vad gäller Ledningsrättsärenden följs – trots att exempelvis Riksrevisionens granskning¹⁵ av Lantmäteriets handläggningstider visar att myndigheten står inför stora utmaningar vad gäller andra typer av ärenden. Detta beror sannolikt på att ledningsrättsärenden prioriteras och tidigare tilldelas en handläggare¹⁶.

¹² Ledningsrättslag (1973:1144)

¹³ www.lantmateriet.se/sv/fastigheter/Andra-fastighet/hur-lang-tid-tar-en-lantmateriforrattning/#faq=5a8a

¹⁴ 28 § ledningsrättslagen.

¹⁵ Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov, RIR 2022:3

¹⁶ www.lantmateriet.se/sv/fastigheter/Andra-fastighet/hur-lang-tid-tar-en-lantmateriforrattning

Att vissa aktörer har en förväntansbild på att Lantmäteriet ska hantera ledningsrättsärenden ännu snabbare bedömer Bredbandsforums kansli främst bero på skillnader i hur verktyget ledningsrätt används. Om ledningsrätten visar sig vara den enda framkomliga vägen i ett bredbandsprojekt där markavtal inte är möjliga kan det leda till stora förseningar och kostnader i ett sent skede av projektet. Detta upplevs självklart som frustrerande för slutanvändare eller kunder som väntar på anslutning – och marknadsaktörerna kan hamna i kläm.

De nationella marknadsaktörer som regelmässigt använder Ledningsrätt ger uttryck för en frustration i att ändringar i ledningsärenden ofta inte hanteras flexibelt av Lantmäteriet. Det görs enligt marknadsaktörerna sällan en så kallad ”delutredning” vid en begäran om ändring i ett ärende. Det vanliga är i stället att det behöver hanteras som ett nytt ärende som därmed återigen hamnar i ärendekön. Marknadsaktörerna som har täta kontakter med myndigheten konstaterar att Lantmäteriet i dagsläget har en stor resursbrist, och det råder också enligt Lantmäteriet en stor brist på lantmätare i Sverige¹⁷. En majoritet av marknadsaktörerna som regelmässigt ansöker om ledningsrätt anser vidare att avgifterna för Lantmäteriets förrättningar är så pass höga att det försvårar användningen av ledningsrätt¹⁸. Aktörerna uttrycker att detta är olyckligt eftersom Ledningsrätt anses vara det mest rättssäkra och framtidssäkra verktyget för markåtkomst.

- *Slutsats: Lantmäteriets handläggningstider och avgifter för förrättningar upplevs av en betydande minoritet av marknadsaktörerna som problematiska. Detta bör förstås mot bakgrunden att cirka hälften av de intervjuade aktörerna anger att de sällan eller aldrig kommer i kontakt med Lantmäteriet i sin verksamhet.*
- *Slutsats: Lantmäteriets egen rapportering av sin handläggning av ledningsärenden och Bredbandsforums intervjuer visar att lagkravet om 4 månader för handläggning av ärenden åtföljs.*
- *Slutsats: Nationella marknadsaktörer som regelmässigt ansöker om ledningsrätt upplever de nuvarande handläggningstiderna och avgifter för förrättningar som problematiska, och ser även en utvecklingspotential i hur Lantmäteriet hanterar ändringar i ledningsärenden.*

¹⁷ www.lantmateriet.se/sv/fastigheter/Andra-fastighet/hur-lang-tid-tar-en-lantmateriforrattning/#faq=e451

¹⁸ Även Riksrevisionen har konstaterat att Lantmäteriets avgiftsmodell ger låga incitament för kostnadseffektivisering, låg förutsägbarhet, och avgifter som stiger i en högre takt än inflationen, se *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* RIR 2022:3

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna hanterar ansökningar avseende tillstånd för grävning i enlighet med bland annat kulturmiljölagen, vattenlagen och miljöbalken. Prövning görs i områden med t.ex. fornlämningar, känsliga biotoper, eller vattenskyddsområden. Alla 21 länsstyrelser fattar beslut som självständiga myndigheter inom respektive län. Länsstyrelserna är även en medpart i kommunernas handläggning av strandskyddsdispens och påverkar alltså den totala handläggningstiden i dessa ärenden. Marknadsaktörerna är medvetna om att dessa prövningar kan vara komplexa och måste följa lagrummen strikt. En återkommande synpunkt är att man med den vetskapen istället i så stor utsträckning som möjligt försöker undvika dessa områden i sina utbyggnadsprojekt.

Men det går inte alltid att undvika sådana områden, och de flesta marknadsaktörer kommer mer eller mindre regelbundet i kontakt med en eller flera Länsstyrelser i utbyggnadsprojekt. Intervjuerna visar att handläggningstiderna varierar beroende på typ av ärende och om samråd krävs. Likt fallet med ledningsrätt och överprövning ligger sedan processen inte nödvändigtvis inom Länsstyrelsens kontroll. Om en tillståndsprövning landar i att exempelvis 12 kap. 6 § MB (skyldighet till samråd vid ändring av naturmiljön) eller 2 kap. 10 § KML (Samråd med länsstyrelsen om fornlämningar) ska tillämpas kan detta ge en kaskadeffekt där en mängd myndigheter och aktörer blir inblandade i ärendet.

Handläggningstiderna kan alltså variera kraftigt men ibland vara mycket långa, i vissa fall upp till ett år eller mer. Och då justeringar i ett område dessutom ofta kan leda till krav på att en helt ny ansökan upprättas kan detta leda till stora förseningar i fiberutbyggnaden. Cirka 40 procent av marknadsaktörerna som bidragit till denna kartläggning upplever att Länsstyrelsens handläggningstider är ett problem i dagsläget.

Följande aktörer bör ges tillfälle till yttrande inför länsstyrelsens beslut om föreskrifter om särskild anmälningskyldighet:

- Skogsvårdsstyrelsen
- Kommunen
- Generalläkaren
- Andra myndigheter som kan beröras av föreskrifterna
- Berörda intresseorganisationer
- Markägare eller verksamhetsutövare

Figur 4. 40 procent av marknadsaktörerna upplever i dagsläget Länsstyrelsernas handläggningstider som ett problem i utbyggnadsprojekt. Ledningsärenden mot Länsstyrelsen uppkommer mer sällan men är i gengäld mer komplexa och kräver i många fall en längre handläggningstid, vilket aktörerna visar förståelse för, men vilket i slutändan ändå kan leda till problem i utbyggnadsprojekt.

Marknadsaktörerna som agerar över hela landet anser även att bedömningar i olika frågor kan skilja sig på ett omotiverat sätt mellan olika Länsstyrelser, liksom bedömningar om vilken typ av ärenden som kan ändras eller kompletteras. Detta bedöms bero på exempelvis att rutiner och

beslutsmallar skiljer sig mellan län, eller skillnader i kunskapsnivå hos handläggare och erfarenheten i att handlägga bredbandsärenden. Att det finns ett aktivt arbete med att förbättra den interna samordningen inom och mellan länsstyrelserna vad gäller ledningsärenden efterfrågas av de nationella marknadsaktörerna. När rutiner eller processer ändras är det också naturligtvis svårare för marknadsaktörerna att hålla sig uppdaterade kring hanteringen av ledningsärenden i 21 olika länsstyrelser, vilket gör att proaktiv kommunikation från Länsstyrelsernas sida är av stor vikt för marknadsaktörerna.

- *Slutsats: En betydande minoritet av lokala marknadsaktörer där samtliga nationella marknadsaktörer ingår upplever Länsstyrelsernas nuvarande handläggningstider för ledningsärenden som problematiska.*
- *Slutsats: Nationella marknadsaktörer efterlyser mer intern och extern samordning inom och mellan Länsstyrelser. Utvecklingspotential finns exempelvis i hur olika Länsstyrelser behandlar ändringar i ledningsärenden.*

Försvarsmakten

Försvarsmaktens samhällsplanerarenhet kan överpröva kommunernas bygglov, inom ramen för sina riksintresseanspråk och dessas påverkansområden. Höga objekt så som mobilmaster kan exempelvis anses riskera att störa försvarsmaktens egna system eller utgöra flyghinder. Försvarsmakten är också en viktig markägare och kan således avböja att skriva markavtal eller på annat sätt ge tillträde vid utbyggnadsprojekt för fiber. De flesta marknadsaktörer på lokal nivå uppfattar generellt sett inte Försvarsmaktens handläggningstider eller bedömningar som ett betydande problem. Ett mindre antal lokala aktörer som har militära skyddsobjekt inom sitt verksamhetsområde upplever dock begränsningar.

De nationella marknadsaktörerna poängterar dock att Försvarsmaktens agerande ökar i betydelse både för den kvarvarande utbyggnaden av yttäckande mobilt bredband och för den kommande 5G-utbyggnaden. Försvarsmaktens prövningar av tillståndsärenden kännetecknas enligt marknadsaktörerna av oklara handläggningstider och okända bedömningsgrunder. Under 2022 har många ansökningar inte besvarats, och marknadsaktörerna efterlyser en dialog om vägen framåt samt om och hur de kan bidra till att förbättra situationen.

- *Slutsats: Försvarsmaktens tillståndsgivning har en mindre påverkan än andra tillståndsgivande myndigheter på utbyggnaden av trådbunden infrastruktur. Det begränsade antal marknadsaktörer som ansöker om sådana tillstånd upplever dock problem på grund av långa handläggningstider och avsaknad av transparens.*
- *Slutsats: Nationella marknadsaktörer poängterar att Försvarsmakten kan vara den mest betydelsefulla tillståndsgivande statliga myndigheten vad gäller utbyggnad av infrastruktur för både yttäckande mobilt bredband och 5G.*

3. Övriga tillståndsgivande myndigheter samt myndigheter vars agerande eller processer påverkar tillståndsgivarna

Ett stort antal myndigheter är betydelsefulla för bredbandsutbyggnaden genom att deras riktlinjer, beslut, eller processer påverkar de tillståndsgivande myndigheter som diskuterats ovan. Ett stort antal myndigheter kan bli inblandade i en längre handläggningskedja i vissa typer av komplexa ärenden, eller kan ha inflytande över hur tillståndsgivande myndigheter hanterar ledningsärenden. En majoritet av lokala och nationella marknadsaktörerna poängterar även att icke-statliga tillståndsgivande myndigheter, exempelvis Sveriges kommuner, är oerhört betydelsefulla för bredbandsutbyggnaden.

Sveriges kommuner

Sveriges 290 kommuner har många olika roller i bredbandsutbyggnaden och är nyckelaktörer i genomförandet av regeringens bredbandsstrategi. Som markägare ställer kommunen krav på de aktörer som vill nyttja kommunal mark för ledningsdragning, och många olika intressen behöver balanseras. Sveriges kommuner och regioner (SKR) samlar och representerar kommunerna, och leder bland annat ett bredbandsnätverk för kommuner. I Bredbandsforums intervjuer och arbetsmöten med marknadsaktörerna anser majoriteten att kommunernas tillståndsgivning är lika betydelsefull som de statliga tillståndsgivande myndigheternas hantering, och att tidigare lagda förslag och rekommendationer, om exempelvis skillnader i villkor och avgifter för markåtkomst, krav på särskilda anläggningsmetoder och återställning, eller hantering av strandskyddsdispens och vattenskyddsområden, fortfarande är mycket relevanta.

Sveriges regioner

Sveriges regioner agerar på bredbandsområdet främst genom lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar. Regionerna har till i uppgift att ta fram regionala utvecklingsstrategier, samt länsplaner för regional transportinfrastruktur. I en del regioner upprättas även en regionplan som stöd för den kommunala översiktsplaneringen. Funktionen regionala bredbandskoordinatorer¹⁹ bidrar också till samordning av bredbandsfrågor på en regional nivå och ett erfarenhetsutbyte mellan regioner. PTS har i uppgift att bistå regionerna genom att upprätthålla en stödfunktion för de regionala bredbandskoordinatorerna.

Domstolsväsendet

Sveriges mark- och miljödomstolar (MMD) och Mark- och miljööverdomstolen (MMÖD) är en särskild domstol som har som huvudsaklig uppgift att handlägga mål och ärenden enligt det som föreskrivs i miljöbalken, fastighetsbildningslagen (1970:988) och plan- och bygglagen (2010:900). SKR konstaterar i en studie²⁰ om Mark- och miljödomstolarnas handläggning av överklagade detaljplaner och bygglov

¹⁹ bredbandsforum.se/bredbandskoordinatorer

²⁰ *Mark- och miljödomstolarnas handläggningstider – en studie av överklagade planer och bygglov*, SKR 2019

att det är av stor vikt att domstolsväsendets handläggningstider på detta område blir kortare.

Statens geologiska undersökningar

Vid anläggning av sjökablar träder i vissa fall Lag (1966:314) om kontinentalsockeln in. Då behöver marknadsaktören söka tillstånd från näringsdepartementet och Statens geologiska undersökningar (SGU). Den sammanlagda handläggningstiden är lång, minst ett år. Ansökan för att t.ex. göra en bottenundersökning inför förläggning av sjökabel skickas först till näringsdepartementet. Departementet beslutar om de ska göra ett regeringsuppdrag till SGU eller handlägga själva. Om det landar i ett uppdrag till SGU är processen komplicerad:

1. SGU undersöker ärendet.
2. Remiss går till berörda myndigheter (minst 12 myndigheter) vilka behöver få en viss svarstid.
3. Eventuella kompletteringsbehov inkommer till SGU som svar på remissen.
4. Eventuella kompletteringsbehov efterfrågas marknadsaktören.
5. SGU skriver ett yttrande som marknadsaktören ges möjlighet att bemöta.
6. SGU skickar yttrandet till näringsdepartementet.
7. Näringsdepartementet fattar beslut i ärendet.

Riksarkivet

Riksarkivet bevarar kartmaterial som inte finns tillgängligt någon annanstans, t.ex. avseende vägar och fornminneslämningar. När en tillståndsgivande myndighet inte har aktuell kunskap om ett område, exempelvis om det finns oklarhet var en markägares mark slutar och tar vid i anslutning till ett vägområde, kan Riksarkivet behöva blandas in. Samarbetet mellan myndigheterna kännetecknas i marknadsaktörernas uppfattning av en tung byråkrati och gör att projekteringstiden i dessa fall ökar. Processen kan se ut så här:

1. En marknadsaktör får tillstånd från Trafikverket att förlägga ledningar i vägområdet.
2. Efter att projektet påbörjats stoppas arbetet av en markägare som anser att marknadsaktören gör intrång på dennes fastighet. Markägaren har en annan uppfattning om hur mycket mark som är upplåten med vägrätt än vad Trafikverkets handlingar och marknadsaktörens kartor visar.
3. Marknadsaktören kontaktar Trafikverkets arkivcenter för att få tillgång till vägplanen som detaljerat visar vilken mark som upplåtits med vägrätt.
4. Trafikverkets arkivcenter har tillgång till vägplaner upprättade från och med 1993. I vissa fall är vägplanen upprättad tidigare än 1993.
5. Marknadsaktören hänvisas i dessa fall till Riksarkivet för att få tillgång till vägplanen. Vissa av Riksarkivets handlingar kan vara digitaliserade, men andra finns endast tillgängliga fysiskt på något av myndighetens kontor. Marknadsaktören identifierar rätt handling och begär ut den.
6. Riksarkivet ansöker om Trafikverkets tillstånd att lämna ut handlingen som marknadsaktören behöver.

7. Efter att Trafikverket behandlat denna förfrågan lämnar Riksarkivet ut handlingen till marknadsaktören.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet är den nationella kulturarvsmyndigheten och har därför information om kulturmiljöer så som fornlämningar eller bebyggelse med kulturvärden. Myndigheten är bland annat viktig för Länsstyrelsens hantering av ledningsärenden där samråd enligt 2 kap. 10§ KML krävs. Riksantikvarieämbetet håller på att ta fram ett nytt digitalt register som ska innehålla information och kunskapsunderlag om all bebyggelse med identifierade kulturvärden i Sverige²¹.

Post- och telestyrelsen

Post- och telestyrelsens (PTS) ansvarsområden som sektorsansvarig beredskapsmyndighet påverkar på många olika sätt både marknadsaktörer och andra myndigheter. Ett uppdrag med särskild relevans för statliga tillståndsgivande myndigheter är att PTS ansvarar för det nuvarande statliga stödet för bredbandsutbyggnad. Vilken typ av krav myndigheten ställer på marknadsaktörer och den geografiska fördelningen av stödet kan exempelvis ha påverkan på olika tillståndsgivande myndigheters hantering av ledningsärenden eller deras lokala belastning.

Tillväxtverket

I Sverige hanteras den europeiska regionala utvecklingsfonden genom ett antal program, ett nationellt och åtta regionala. Regionalfondsprogrammen syftar till att investera i regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning i hela Sverige. För programperioden 2014–2020 har det funnits möjlighet att söka stöd för bredbandsinvesteringar i ortsammanbindande nät i de regionala programmen för Övre Norrland, Mellersta Norrland och Norra Mellansverige. I kommande programperiod för 2021–2027 kommer det att finnas möjlighet att söka stödmedel för bredbandsinvesteringar i ortsammanbindande nät i de regionala programmen för Övre Norrland och Mellersta Norrland. Tillväxtverket är förvaltande myndighet för genomförandet av samtliga program.

Jordbruksverket

Inom Landsbygdsprogrammet finns stödmedel som ska bidra till utbyggnaden av snabbt bredband. Jordbruksverket är den stödutdelande myndigheten och publicerar de föreskrifter som styr stödet. Stödet är nu stängt.

Naturvårdsverket

Utfärdar allmänna råd för samråd vid ändring av naturmiljön enligt exempelvis 6 § miljöbalken²² samt ger generell vägledning till tillståndsprövande myndigheter.

²¹ www.raa.se/2022/04/nytt-register-for-digital-information-om-det-byggda-kulturarvet/

²² NFS 2001:15

Boverket

Boverket har varit föremål för ett antal förslag från Bredbandsforum och PTS de senaste tio åren. Exempelvis har det föreslagits att ”*Elektroniska kommunikationer i planeringen*” från 2010 bör uppdateras och digitaliseras; att myndigheten bör ta fram en fördjupad vägledning om genomförandeavtal och det tekniska egenskapskravet, båda med avseende på bredband; samt att Boverket förtydligar och kompletterar befintlig information om bygglov och annan prövning enligt PBL avseende utbyggnad av mobilnät.

Regeringskansliet

Regeringskansliet kan bli direkt inblandad i tillståndsgivning när det gäller exempelvis ledningsärenden gentemot Statens geologiska undersökningar. Inom Näringsdepartementet finns även en organisation som ansvarar för utvecklingen och förvaltningen av statligt ägda bolag.

Statliga bolag med markinnehav

Marknadsaktörerna lyfter i intervjuer och arbetsmöten att staten har ett inflytande på bredbandsutbyggnaden genom hur statliga bolag hanterar tillträde till mark för ledningsdragning. Några exempel är Statens fastighetsverk, Luftfartsverket, Sveaskog och Swedavia.

Bilaga 1 Svarstabell enkäter

(N=60)	Ja	Nej		Ja	Nej
Är tillståndsgivande myndigheters hantering av bredbandsärenden en fortsatt strategisk viktig fråga för bredbandsutbyggnaden?	63%	37%			
Upplever ni att Trafikverkets handläggningstider är ett problem i dagsläget?	53%	47%	Upplever ni avslag från Trafikverket i bredbandsärenden som ett problem i dagsläget?	4%	96%
Upplever ni att Lantmäteriets handläggningstider är ett problem i dagsläget?	23%	77%	Upplever ni avslag från Lantmäteriet i bredbandsärenden som ett problem i dagsläget?	0%	100%
Upplever ni att Länsstyrelsernas handläggningstider är ett problem i dagsläget?	40%	60%	Upplever ni avslag från Länsstyrelsen i bredbandsärenden som ett problem i dagsläget?	7%	93%
Upplever ni att Försvarsmaktens handläggningstider är ett problem i dagsläget?	13%	87%	Upplever ni avslag från Försvarsmakten i bredbandsärenden som ett problem i dagsläget?	9%	91%